

Högskolan i Halmstad
Sektionen för humaniora
Svenska språket 61-90 hp
Sara Andersson

Skyddande pojkar och omtänksamma flickor?

En språklig studie av personbeskrivande ord i barnböcker ur ett
genusperspektiv

Handledare: Emilia Aldrin
HT 2012

Innehållsförteckning

1. Inledning och syfte	4
2. Tidigare forskning	4
3. Teoretisk utgångspunkt	8
3.1 Barnlitteratur	8
3.2 Genusteori	9
3.3 Värdeladdade ord	11
4. Material och metod	12
4.1 Material	12
4.1.1 Urval	12
4.1.2 Litteratur	13
4.2 Metod	15
4.2.1 Personbeskrivningar	16
4.2.2 Semantiska kategorier	17
5. Resultatredovisning	18
5.1 Beskrivande ord för manliga personer	19
5.2 Beskrivande ord för kvinnliga personer	21
6. Analys och diskussion	23
6.1 De semantiska kategorierna	24
6.2 De traditionella genusstereotyperna	26
6.3 Värdeladdade ord	27
6.4. De enskilda böckerna	27
7. Avslutning	28
7.1 Vidare forskning	28
7.2 Sammanfattning	29
Referenslista	30

Abstrakt

Syftet med det här arbetet är att undersöka hur huvudkaraktärerna i tio barnböcker rent språkligt gestaltas ur ett genusperspektiv i en jämförelse med de traditionella stereotyperna för vad som anses manligt respektive kvinnligt. Resultatet följer de traditionella genusstereotyperna vi har om manligt och kvinnligt: nämligen att pojkar beskrivs som skyddande och flickorna som omtänksamma och omsorgsfulla. Denna skillnad tyder dock på en mer jämställd situation, jämfört med studier av barnböcker från 1960-talet.

1. Inledning och syfte

Är pojkar modiga och flickor snälla? Det finns en allmän föreställning om att det är så pojkar och flickor ska vara. Barn kan lätt påverkas av allt de kommer i kontakt med i sin omgivning och därför är det viktigt att undersöka om de ovan nämnda stereotyperna förekommer i böcker avsedda för barn. Det här är ett ämne som ständigt är aktuellt och som dessutom är föränderligt över tid, därför är det intressant att se vad några av den senaste tidens barnböcker har att tillföra i genusdebatten. Vi vill att våra barn ska få en neutral föreställning om vad som är manligt och kvinnligt. Förstärks de stereotypa föreställningarna om manligt och kvinnligt eller förekommer skillnader i mindre skala än väntat?

Syftet med det här arbetet är att undersöka tio topplistade barnböcker utgivna mellan 2002 och 2012. Hur gestaltas huvudkaraktärerna ur ett genusperspektiv? I studien undersöks även likheter och skillnader med våra stereotypa föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt. Dessutom kommer jag att undersöka om man kan se en skillnad på andelen positivt och negativt laddade ord i jämförelsen manligt-kvinnligt. Beskrivs något av de biologiska könen mer positivt eller mer negativt än det andra? Jag vill undersöka om det är möjligt att se en skillnad mellan manliga och kvinnliga huvudkaraktärer i barnböckerna. Vad är manligt och vad är kvinnligt? Jag har valt att undersöka och besvara följande frågeställningar:

- Skiljer sig personbeskrivningar av manliga och kvinnliga huvudkaraktärer åt i barnböcker? På vilket sätt?
- Hur förhåller sig personbeskrivningarna till de traditionella stereotyperna om manligt och kvinnligt?
- Beskrivs något av de två biologiska könen mer positivt eller mer negativt än det andra?

2. Tidigare forskning

Det har gjorts tidigare forskning om könsroller i barnböcker. Bland annat har Eilard (2008) ur ett jämställdhetsperspektiv studerat läseböcker i svenska grundskolor mellan 1962 och 2007. Studien genomförs med en kritisk diskursanalys där ett 60-tal av skolans läseböcker (det exakta antalet anges inte) utgivna under en 45-årsperiod har undersökts. Hennes sammanfattning av egenskaperna hos de manliga och kvinnliga karaktärerna i svenska grundskolors läseböcker på 1960-talet är följande: ”Flickorna är sociala, ömsinta

och omhändertagande mot varandra, medan pojkarna framställs som tuffare, men lojala” (Eilard 2008:165). Det är ett exempel på hur de typiska manliga och kvinnliga karaktärerna gestaltades i 1960-talets barnlitteratur. Om karaktärernas beteende beskrivs att ”flickorna leker med dockor medan pojkarna leker med bilar eller spelar kula”. Men här är vi istället inne på manliga och kvinnliga *könsroller* som finns i samhället, vilket är utanför det här arbetets räckvidd. Jag kommer i stället att i större utsträckning belysa skillnader mellan manliga och kvinnliga *egenskaper* och *känslor* hos karaktärerna. Eilards studie omfattar barnböcker fram till år 2007. Om böckerna efter millennieskiftet menar hon bland annat att karaktärerna i böckerna blivit mer utseendefixerade (2008:410). Pojkarna upplevs dessutom som mjuka, oförargliga och inte lika oempatiska som i barnböckerna under tidigare decennier. Flickorna framställs i böckerna efter millennieskiftet som starkare och mer initiativtagande.

Diane Turner-Bowker (1996) analyserade trettio barnböcker skrivna av författare som tilldelats Caldecott-priset (prestigefyllt amerikanskt barnbokspris som årligen delas ut till den författare som skrivit årets bilderbok för barn). Det hon i studien främst fokuserade på var de personbeskrivande adjektiv som fanns i anslutning till beskrivningar av manliga och kvinnliga karaktärer. Hon fick fram en lista på de mest frekvent använda adjektiven och efter att ha uteslutit de ord som förekom i beskrivningar av både manliga och kvinnliga karaktärer fick hon fram bland annat dessa ord (egen översättning):

Tabell 1: Turner-Bowkers (1996) sammanställning av ord som beskriver manliga och kvinnliga karaktärer.

MANLIGA	KVINNLIGA
Fet, tjock, stor	Vacker
Hungrig	Rädd, skräm
Hemsk	Söt
Vild	Rar, omtyckt
Trött	Svag
Ledsen	Arg
Ursinnig	Dum, elak
Modig	Sjuk
Stolt	Snäll

Turner-Bowker kommenterar själv sitt resultat på följande vis:

Second, results supported the hypothesis that there is a relationship between gender stereotypes and adjectives used by story authors for female and male characters. Different adjectives were used to describe female and male characters. Consistent with gender stereotypes, male characters were more often described as potent/powerful, active, and 'masculine' than female characters. Not predicted was the finding that female characters were described by adjectives that were more positive in terms of evaluation than their male counterparts.

Diane Turner Bowker
(*Gender stereotyped descriptors in children's picture books* 1996:474)

Man kan se en röd tråd i hennes resultat. Förutom ett fåtal undantag (de kvinnliga *arg* samt *dum, elak*) beskrivs de kvinnliga karaktärerna i böckerna som vackra och söta, men snälla och svaga. De manliga beskrivs, helt enligt de stereotypa föreställningar vi har om manlighet, som stora, starka och hemska. Tabell 1 ovan innebär en viktig byggkloss i min undersökning, och jag baserar mitt analysarbete på dem för att besvara frågeställningen.

Någonting som Maria Nilson (2010) studerat i sin kvalitativa litteraturvetenskapliga analys av ungdomslitteratur i ett genusperspektiv är egenskaper och skillnader hos manliga och kvinnliga karaktärer. Hon har fokuserat på chick lit jr (det vill säga litteratur som riktar sig till kvinnor i yngre tonåren och som är en underkategori till genren chick lit), fantasy och skräcklitteratur. Utgångspunkten för hennes material var enligt henne själv "populära ungdomsböcker" som hon valt ut genom att rådgöra med bibliotekarier och lärare som arbetar med ungdomar omkring sig. Hennes resultat av studien är att i barn- och ungdomslitteratur hittar man "aktiva killar och passiva tjejer". En slutsats hon drar om pojkar och killar i chick lit jr-genren är följande: "Och i flera av böckerna förekommer det rejält stereotypt beskrivna pojkar [...] Det går inte att sticka under stol med att det förekommer en hel del trista porträtt av killar i chick lit jr-böcker!" (2010:50). En typisk kille i denna genre beskrivs enligt Nilson som "en talande schablon som mest bryr sig om fotboll och öl och som inte har några som helst problem med att vara otrogen" (2010:50). Hon beskriver även ett passivt porträtt av flickor och tjejer: "Ofta är hjältinnorna starka med mycket skinn på näsan. Men även om de då och då blir upprörda över orättvisor protesteras det sällan och det verkar som om det i böckerna finns mycket lite utrymme för förändring av samhället" (2010:61).

Margery Hourihan (1997) beskriver hur hjältar i engelskspråkig barnlitteratur skildras, i synnerhet ur ett genusperspektiv. Hennes beskrivningar baseras inte på någon högre akademisk studie, men kan däremot ge intressanta riktlinjer för hur hjältar kan skildras i

barnlitteratur. Här är hjältarna ofta manliga karaktärer. Det finns undantag, exempelvis berättelsen om Jeanne d'Arc, men hon tar på sig en manlig roll och hon gestaltas som en kvinna med typiska "manliga" egenskaper såsom mod, styrka, aggressivitet och en stark tävlingsinriktan eftersom hon är krigare (Hourihan 1997:68). I liknande berättelser om kvinnliga krigare som är hjältar måste karaktären för att lyckas ofta sträva efter att bete sig så mycket som en man som möjligt. Hourihan (1997:156) menar även att i sagor och berättelser där huvudpersonen är en manlig karaktär får kvinnorna ofta en mer passiv roll. Sagan berättas ur hjältens perspektiv och de kvinnliga karaktärerna dyker upp allt eftersom berättelsen fortskrider. Kvinnorna gestaltas då som bland annat gudinnor eller elaka häxor. De välvilliga och goda kvinnorna gestaltas ofta som vackra. De onda kvinnorna beskrivs i stor utsträckning som fula förkroppsliganden av ren ondska.

Inom litteraturkritiken har man fokuserat mycket på feminism och de kvinnliga stereotyper man kan känna igen i barnlitteraturen. Tyngd har på senare tid även lagts på de manliga stereotyper som förekommer, men dessa hamnar ofta i skymundan till förmån för de feministiska perspektiv som ständigt är i strålkastarljuset inom genusforskningen (Nikolajeva 2004:132). Nikolajeva (2004:129) har i sin bok gjort ett schema över vad som är typiska manliga och kvinnliga egenskaper. Hon skriver följande:

Man talar om könsstereotyper när pojkar och flickor, män och kvinnor i böcker betar sig så som de förväntas göra utifrån de rådande normerna. [...] Eftersom kvinnliga och manliga egenskaper bygger på motsatser kan man konstruera ett abstrakt schema för "manlighet" och "kvinnlighet".

Maria Nikolajeva
(2004:129)

Nikolajeva har alltså konstruerat ett schema över vad som är typiska manliga och kvinnliga egenskaper. Schemat baserar hon på tidigare forskning av böcker ur genusperspektiv som haft fokus på genusstereotyper. Dessa egenskaper som enligt henne alltså kan klassas som stereotyper för vad som är manligt och kvinnligt presenteras i nedanstående schema:

Tabell 2: Typiska kvinnliga och manliga egenskaper (Nikolajeva, 2004:129).

KVINNOR/FLICKOR	MÄN/POJKAR
Vackra	Starka
Agressionshämmande [sic!]	Våldsamma
Emotionella, milda	Känslökalla, hårda
Lydiga	Aggressiva
Självuppoftande	Tävlande
Omtänksamma, omsorgsfulla	Rovgiriga
Sårbara	Skyddande
Beroende	Självständiga
Passiva	Aktiva
Syntetiserande	Analyserande
Tänker kvalitativt	Tänker kvantitativt
Intuitiva	Rationella

Här menar Nikolajeva inte att alla manliga och kvinnliga litterära personer följer schemat, men att det ändå kan ge en bild av hur stereotypa personer skildras. Maskulint och feminint beteende har till stor del också att göra med våra förutfattade meningar om hur samhället ser ut – vilka föreställningar vi har (Nikolajeva, 1998:130).

3. Teoretisk utgångspunkt

Under den här rubriken förklarar jag mina teoretiska utgångspunkter och de områden min studie snuddar vid. Här beskriver jag områden som *barnlitteratur* och *genusteori* och ger även en förklaring av *värdeladdade ord*.

3.1 Barnlitteratur

Vad är egentligen barnlitteratur? Intuitivt förväntar vi oss att de flesta böcker som handlar om barn även är avsedda för barn. Men det finns böcker som i folkmun kallas för barnböcker men som enligt författarna själva inte varit avsedda för den yngre publiken. Det finns även böcker som handlar om barn, men som även är avsedda för en mer utbredd vuxen publik. Nikolajeva (2004) definierar begreppet *barnlitteratur* på följande sätt: ”Med barnlitteratur menar jag litteratur skriven, publicerad, marknadsförd och behandlad av experter med barn som dess huvudsakliga publik. Med barn menar jag, i

enlighet med FN:s definition, människor mellan 0 och 18 år”, skriver Nikolajeva (2004:15). I min studie följer jag denna riktlinje, men jag har då endast valt att inrikta mig på barnböcker för barn mellan 9 och 12 år.

Kåreland (1994:24) definierar begreppet barnlitteratur med följande ord: ”En barnbok skall handla om barn eller någon figur som barn kan identifiera sig med, vara lättläst, inte för tjock och helst ha många illustrationer”. Hon menar att gränsen för vad som är en barnbok och vad som är en vuxenbok inte är övertydlig, eftersom det finns ett samspel mellan böcker som är avsedda för barn respektive vuxna.

Nikolajeva (2004) menar att barnlitteraturen inte är bunden till en enda genre (i den bemärkelsen att begreppet genre innebär en ”typ av litterära texter med tydliga, definierbara återkommande drag”). Vuxenlitteraturens genrer kan inte tillämpas på barnlitteraturen, anser Nikolajeva. ”Om man tillämpar de konventionella genredimensionerna skulle i stort sett all barnlitteratur sortera under kategorin utvecklingsroman, en berättelse om en ung människas uppväxt och vuxenblivande”, menar hon (2004:21). Om man dock vill genrebestämma barnböcker utifrån vuxenlitteratur är det möjligt. I min studie har jag inte lagt fokus på just valet av genrer. Mitt material har slumpmässigt hamnat inom genrererna drama, rysare, deckare, äventyr, science-fiction och fantasy.

3.2 Genusteori

Edlund m.fl. (2007) menar att det finns en skillnad mellan begreppen *kön* och *genus*. Det förstnämnda är det så kallade biologiska könet som består av de rent fysiska och biologiska skillnaderna mellan man och kvinna: ”Två olika – kompletterande eller till och med motsatta – kön” (2007:28). Det andra begreppet, *genus*, innebär de sociala och kulturellt konstruerade skillnaderna och likheterna mellan man och kvinna. På det här sättet kan man skilja mellan det biologiska könet och det konstruerade könet (det vi själva skapat).”När kön närmast automatiskt framkallade bilder av kvinnor och män som biologiska varelser, gav begreppet *genus* möjlighet att analysera (skillnader mellan) kön(en) som ett kulturellt fenomen”, skriver Edlund m.fl. (2007:29) sammanfattningsvis. I min studie skiljer jag först och främst på det biologiska könet, för att sedan se hur deras socialt konstruerade kön skildras. Det innebär att jag först delar upp personerna i deras

biologiska kön pojke respektive flicka. Sedan är mitt syfte alltså att se hur de beskrivs i en fråga om vad som är manligt eller kvinnligt i samhällets ögon. Hur beskrivs deras respektive genus?

Hirdman (2001) beskriver de stereotypa uppbyggnaderna om Man och Kvinna i tre olika formler. Den första kallar hon för **A – icke a**, där **A** betecknar mannen. Formeln kan alltså utläsas man – icke man. ”Hon [...] - lika viktig som en häst, ett får eller en gris i detta samtal om det mänskliga. D.v.s. inte alls”, skriver Hirdman (2001:27). Den andra formeln kallar hon för **A – a**, som istället utläses mannen och den lilla mannen. Hirdman skriver följande: ”**a** är en ofullgången man. **a** är inte riktigt färdigbakad. **a** är ett måndagsexemplar. Ett slags maskinfel har uppstått. Det fattas något” (2001:29). Den tredje formeln kallar hon för **A – B** och den beskrivs som att kvinnan och mannen är ”totalt åtskiljande [...] Här handlar det om två helt olika arter” (2001:36).

Begreppet *att göra kön*, efter engelskans *doing gender*, är ett myntat begrepp inom genusforskningen. Det handlar om att vi utöver våra biologiska kön har ett socialt konstruerat kön. Frih och Söderberg (2010:21) menar att man ”gör” sitt kön genom att upprepa vissa handlingar och identitetsmarkörer. De skriver: ”Människor blir till som exempelvis kvinnor, män, flickor, pojkar och tonåringar när de genom språkliga och icke-språkliga handlingar identifierar sig med, eller blir identifierade som, någon av dessa positioner” (Frih & Söderberg 2010:21). Till dessa ”positioner” förknippas ofta vissa stereotypa föreställningar, det vill säga genusmönster.

Edlund m.fl. (2007) ger även en beskrivning av hur man kan behandla genusfrågor inom språkvetenskapen. De menar att det finns tre olika inriktningar på hur man kan undersöka genusaspekten i språket, nämligen:

- Språk *om* kvinnor och män.
- Hur kvinnor och män *tilltalar*.
- Språk *av* kvinnor och män.

I den första punkten undersöker man alltså språk som beskriver kvinnor och män och ”en beskrivning av den kulturella konstruktionen av kön” (2007:51) och det är den här inriktningen jag har valt att fokusera på. Den andra punkten innebär en analys av hur män och kvinnor tilltalar i samtal. Sista punkten fokuserar mer på *hur* män och kvinnor talar och detta är inte alltid enkelt att analysera, enligt Edlund m.fl, eftersom man inte alltid

kan veta om exempelvis en viss språkhandling utförs just på grund av att talaren är man eller kvinna (2007:51).

3.3 Värdeladdade ord

Bolander (2005:39) menar att det finns ord som för de flesta människor innebär en viss värdeladdning, en positiv eller negativ laddning. Det handlar om ord som utan tvekan förknippas med någonting positivt eller med någonting negativt. Jämför orden *snäll-elak*, *rolig-tråkig* och *glad-ledsen*. Dessa ord är varandras motsatser (positivt-negativt).

Tabell 3: Exempelord med plus- och minusladdningar (min sammanställning).

ORD	+/-
Snäll	+
Rolig	+
Glad	+
Elak	-
Tråkig	-
Ledsen	-

En berättelse som från grunden har samma händelseförlopp kan se ut på olika sätt och bidra till en positiv eller negativ upplevelse hos läsaren, beroende på hur skribenten väljer sina ord. Nedan ger jag två exempel på hur en berättelse om samma händelseförlopp kan påverka historien antingen positivt eller negativt, enbart genom de värdeladdade orden (kursiverade):

- ”Igår hade jag en *fantastisk* dag. Den började med att jag åt en *fräsch* frukost och slutade med att jag såg en *rolig* film på TV”.
- ”Igår hade jag en *usel* dag. Den började med att jag åt en *äcklig* frukost och slutade med att jag såg en *tråkig* film på TV”.

Jag anser det vara av vikt att se om det finns någon skillnad på fördelningen av positivt och negativt laddade ord då jag jämför de manliga och kvinnliga personbeskrivningarna. Syftet här är att få fram om kvinnliga respektive manliga personbeskrivande ord är mer

eller mindre negativt eller positivt laddade. Det kan bli mycket intressant att få fram en helhetsbild av hur personerna framställs utifrån sitt biologiska kön och genus. Kanske kan man få en bild av att ett av de biologiska könen framställs på ett antingen mer positivt eller mer negativt sätt. Det finns även de ord som inte har en entydig värdeladdning, det vill säga att de varken har positiv eller negativ laddning. Till den gruppen hör exempelvis beskrivande ord som *långhårig*, *brunett* och *förvånad*. Dessa ord kallar jag för ord som har neutral laddning.

I tabell 1 över Turner-Bowkers listade egenskaper för kvinnliga respektive manliga karaktärer i barnböcker kan man vid en snabb överblick se att det finns fler positivt laddade ord i kolumnen för kvinnliga ord. Flickornas fysiska och psykiska egenskaper beskrivs som *vackra*, *söta*, *rara* och *snälla*. Deras känslor är dock mer negativt laddade, de är *rädda* och *arga*. Pojkarnas fysiska och psykiska egenskaper beskrivs å andra sidan med fler negativt laddade ord såsom *fet* och *hemsk*. Deras känslor är både positivt och negativt laddade: *ledsen* och *modig*. Det vore intressant att se hur de positiva och negativa personbeskrivande orden fördelas i min undersökning.

4. Material och Metod

I det här avsnittet ligger fokus på urval av material och en fullständig förklaring av min analysmetod ges.

4.1 Material

4.1.1 Urval

Det material jag använder mig av och analyserar i min undersökning består av tio barnböcker utgivna mellan 2002 och 2012, alltså under en tioårsperiod. Dessa tio barnböcker hittar man idag (2012-11-28) på en topplista över mest nedladdade e-böcker av skönlitterär typ för barn mellan 9 och 12 år, oberoende av genre, på Biblioteken i Halmstads avdelning för nedladdning av e-böcker online (www.elib.se). Böckerna valdes systematiskt ut från topplistan på följande vis: Jag började från plats ett och fortsatte nedåt tills jag samlat tio böcker som var skrivna av hälften manliga och hälften kvinnliga författare, där också hälften skulle bestå av manliga och hälften av kvinnliga huvudkaraktärer. Detta ledde till att jag fann den första boken i ledet på plats 1 och den sista på plats 116 på topplistan. Jag valde bort de böcker som var avsedda för barn i andra

åldrar än 9 till 12 år (exempelvis fanns böcker som var avsedda för barn från 9 ända upp till 15 år, men dessa uteslöt jag). Mitt val av just Stadsbiblioteket i Halmstads topplista beror på att jag anser att den likväl som vilket annat bibliotek på vilken annan ort som helst representerar svenska barns läsvanor på lika villkor.

Alla de utvalda barnböckerna är skrivna för barn mellan 9 och 12 år. Anledningen till att jag valt just den åldersgruppen är att personbeskrivningarna i dessa böcker är mer utförliga och förekommer mer frekvent och i större utsträckning, till skillnad från böcker för yngre barn. Detta gör att jag får en större och bredare uppsättning personbeskrivande ord.

Hälften av böckerna är skrivna av kvinnliga författare och den andra hälften är skrivna av manliga författare. Totalt finns fem kvinnliga och sex manliga huvudkaraktärer (i *Kompisboken* finns både en manlig och en kvinnlig huvudkaraktär till skillnad från de övriga böckerna som har antingen en manlig eller en kvinnlig huvudkaraktär). Detta för att få en rättvis fördelning av undersökningens huvudfokus – huvudkaraktärerna i ett genusperspektiv. Anledningen till att jag väljer att fokusera på just huvudkaraktärer (och inte bifigurer) är att läsarna av dessa böcker, barnen mellan 9 och 12 år, lätt kan identifiera sig med huvudpersonen. Eftersom läsarna alltså identifierar sig med huvudpersonen betyder att det är ännu mer intressant att se hur genusaspekten kan påverka läsarna.

Jag har valt att begränsa mig till fyra kapitel i böckerna. Man kan få en bra uppfattning och hämta vettig och tillräcklig information i de två första och de två sista kapitlen i en bok. De flesta person- och miljöbeskrivningar hittar man i första delen av böckerna, därför har jag valt de två första kapitlen och för att få mer data att analysera har jag även utökat insamlingen till de två sista kapitlen i varje bok.

4.1.2 Litteratur

Nedan presenteras de tio barnböckerna med en kort sammanfattning av innehållet.

Älskar, älskar inte (2002)

Hans-Eric Hellberg

Katarina är olyckligt kär i Jonnie.

Kvinnlig huvudperson. Genre: Drama.

Rum 213 (2011)

Ingelin Angerborn

Elvira åker på sommarkollo där

mystiska saker sker. Kvinnlig

huvudperson. Genre: Rysare.

Kidnappare på nätet (2006)

Lena Lilleste

Tommy och hans kompis skriver i ett

chattforum, men personen de chattar

med visar sig vara någon helt annan

än de trott. Manlig huvudperson.

Genre: Deckare.

Skogens systrar (2011)

Petrus Dahlin

När Tom kommer till sommarstugan i

skogen händer en hel del konstiga

saker som han utreder. Manlig

huvudperson. Genre: Rysare.

Långt ifrån cool (2009)

Ingrid Olsson

11-åriga Linnéa är så långt ifrån cool

man kan komma. Kvinnlig

huvudperson. Genre: Drama.

Alex Dogboy (2007)

Monika Zak

Alex överges av sin mor och tvingas

leva som gatupojke. Manlig

huvudperson. Genre: Äventyr.

Vilddjuret vaknar (2009)

Mattias Johnsson

Agata blir inblandad i en rad

äventyrliga och skrämmande

händelser. Kvinnlig huvudperson.

Genre: Sciene-fiction.

Kompisboken (2012)

Lin Hallberg

Klara har inga kompisar och Anton är kär i en tjej i klassen. Kvinnlig och manlig huvudperson. Genre: Drama.

Förvandlad (2011)

Mårten Melin

Efter en konstig natt tvingas Måns börja på internatskola. Manlig huvudperson. Genre: Fantasy.

Supermobilen (2011)

A.R. Yngve

Jens får av ett misstag en mobiltelefon från framtiden. Manlig huvudperson. Genre: Science-fiction.

4.2 Metod

Den här uppsatsen är huvudsakligen en kvantitativ studie, eftersom jag först och främst fokuserar på mätbar statistisk data som jag sedan utförligt redovisar och analyserar.

Wray m.fl. (1998) skriver följande om att använda sig av statistisk data:

Statistics can describe data, assess the degree of confidence we can have that a small set of results is representative of what we would get from a larger population of the same type, [...] and investigate, in an open-ended way, relationships between different variables. A variable is any property whose value may vary (such as gender, age, test score or reaction time). Data, in the narrow context of statistical work, are the observations we make”.

Wray m.fl. (1998:256)

I citatet ovan menar Wray m.fl. att denna kvantitativa metod kan användas för att beskriva data som bygger på relationer mellan olika variabler. I mitt arbete är denna variabel *gender*, det vill säga genus. Jag har till stor del använt mig av denna metod eftersom jag anser att resultatet kan visa en representativitet i en mycket större skala än vad mitt arbete undersöker. Jag undersöker endast tio barnböcker men resultatet kan alltså ses som en riktlinje till hur svensk barnlitteratur representeras i helhet. Utöver denna kvantitativa metod använder jag mig också till viss del av en kvalitativ metod. Wray m.fl. skriver: ”Qualitative work might document a pattern, and a quantitative approach establish how frequently the features occur” (1998:96). Med den ovan beskrivna kvantitativa metoden vill jag alltså undersöka hur frekvent förekommande de

personbeskrivande orden är i ett genusperspektiv. Då jag även använder mig av en kvalitativ metod undersöker jag hur dessa skillnader ser ut, om det finns ett mönster – och varför.

I mitt arbete har jag valt att fokusera på personbeskrivande ord. Dessa har jag sedan valt att dela upp i tre olika semantiska kategorier: *Känslor*, *psykiska egenskaper* samt *fysiska egenskaper*. Jag har dessutom valt att dela in dem i positivt respektive negativt laddade ord.

4.2.1 Personbeskrivningar

I studien analyserar jag personbeskrivande ord. Vad innebär personbeskrivande ord? I min studie innefattas *alla* ord som beskriver egenskaper (t.ex. *ful*) och tillstånd (t.ex. *glad*) hos en person. Vilka ord räknar jag med? Jag har räknat med konkreta beskrivningar av personer, samt ord som beskriver på vilket sätt personerna utför handlingar. Jag räknar alltså beskrivande ord såsom *arg/argt* i meningarna ”*Jag är arg*” och ”’*Du är inte min mamma!*’, *skrek jag argt*” (som i båda fallen räknas till ordet *arg*).

Jag har även varit tvungen att göra en gränsdragning för vilka ord som inte ska räknas med. Jag bestämde mig tidigt under arbetets gång för att utesluta färger som beskriver hår, ögon, kläder, etc. Den gränsdragningen gjorde jag eftersom jag anser att orden i fråga inte beskriver själva personen, utan snarare ett föremål som tillhör denne. I uttryck som exempelvis ”*Han var blek, smutsig och hade på sig en alldeles för stor röd keps*” räknar jag med orden *blek* och *smutsig* eftersom dessa beskriver personen i fråga. Samtidigt utesluter jag alltså ordet *röd*. Det finns de ord som varit svårt att dra en gräns för vilka som ska räknas med och vilka som ska uteslutas. Till de ord som utesluts hör indirekta uttryck som exempelvis: ”*Jag ville bara gråta*” för ordet *ledsen*. Detta med motiveringen att mitt syfte inte är att genomföra en litteraturvetenskaplig tolkningsanalys. Snarare handlar mitt arbete om att plocka ut alla de redan befintliga beskrivande orden som finns i texterna och sedan analysera dessa. Som beskrivits ovan räknar jag med ord som *tuff* i exemplet ”*Du är inte lite tuff du!*” (som beskriver en person) men i den här kategorin har jag även inkluderat andra former av orden (men som fyller samma funktion), exempelvis ”*Lisa bara ljuger hela tiden*” för ordet *lögnare*. Även ordet *hjärte* räknas med. Orden är av ordklasserna verb och substantiv, men räknas ändå med eftersom jag anser att man kan klassa dem som personbeskrivande ord.

Detta för att få ett bredare underlag utan att använda mig av egen tolkning i arbetsprocessen.

4.2.2 Semantiska kategorier

I mitt arbete har jag valt en metod som går ut på att dela upp de personbeskrivande orden i tre olika semantiska kategorier. Dessa är *känslor*, *psykiska egenskaper* samt *fysiska egenskaper*. Jag har på egen hand konstruerat dessa kategorier utifrån vad jag själv anser vara av intresse. Att orden fördelas på det här sättet, under just dessa tre semantiska kategorier, beror på att jag anser det vara av intresse att se om någon av kategorierna innehåller fler ord än någon annan. Ytterligare en anledning till att jag delar upp orden är att det ger mer struktur och bättre översikt att fördela orden på det här viset. Först ger jag ett antal exempel på hur uppdelningen sker, sedan motiverar jag dessa. Se exempeltabell nedan:

Tabell 4: Exempelord indelade i semantiska kategorier.

KÄNSLOR	PSYKISKA EGENSKAPER	FYSISKA EGENSKAPER
Glad	Tyst	Stark
Arg	Envis	Tjock
Ledsen	Inställsam	Ful

I kategorin *känslor* samlar jag de ord som används för att beskriva känslor hos karaktärerna. Den här kategorin rymmer ord som markerar en känsla och beskriver vilket känslomässigt tillstånd personen är i. I den andra kategorin, *psykiska egenskaper* samlar jag de ord som uttrycker karaktärsdrag snarare än känslor. Jag har här valt att räkna med ord som beskriver tillstånd hos personen, men som inte är av känslomässig typ (t.ex. *trött* som inte är en känsla utan mer ett tillstånd utan känslomässig betydelse). Här hamnar de flesta orden, eftersom uttryck som går under denna kategori är mest frekvent förekommande i texterna. Den tredje och sista kategorin, *fysiska egenskaper*, handlar om beskrivningar av utseende. Här ingår alla de ord som beskriver personernas utseende (undantaget *färger* som utesluts helt ur undersökningen). Ord som exempelvis beskriver personens utseende i helhet eller en särskilt egenskap hos personen som är förknippad med dennes fysiska utseende finns med i denna kategori. I Turner-Bowkers

lista över manliga och kvinnliga egenskaper (se tabell 1) som till stor del har inspirerat mig i mitt arbete, är orden inte uppdelade i olika semantiska kategorier, men man kan ändå dra slutsatser utifrån dessa.

Jag vill även redogöra för hur jag valt att placera vissa problematiska ord i de semantiska kategorierna. Ordet *kall* har jag valt att placera i kategorin *psykiska egenskaper* istället för i kategorin *fysiska egenskaper*. Detta har jag gjort eftersom ordet förekommer i kontexter som gör att ordet mer beskriver ett tillstånd än ett utseende. Exempelvis finner man i *Kompisboken* frasen: ”Anton blir alldeles kall”. Personen blir alltså inte kall rent fysiskt. Ordet uttrycker snarare ett psykiskt tillstånd för personen. Detta ord väljer jag, utifrån kontexten, alltså att placera i kategorin *fysiska egenskaper*. Jag har även tittat på kontexten för ordet *fånig*. Här beskrivs ett ”fånigt utseende” hos personen snarare än att personen beskrivs med ”fåniga psykiska egenskaper”. Därför har jag valt att placera detta ord i kategorin *fysiska egenskaper*.

5. Resultatredovisning

Personbeskrivningarna som beskriver de manliga huvudkaraktärerna utgör en större del av materialet än de personbeskrivningar som beskriver de kvinnliga huvudpersonerna. Jag presenterar exakt antal av varje förekommande ord, men lägger ingen större vikt vid just dessa siffror i jämförelsen manliga-kvinnliga. Detta för att jag inte anser det vara av intresse senare i analysarbetet. Dessutom är de manliga huvudpersonerna fler än de kvinnliga (de är sex respektive fem stycken) vilket gör att jag får ett orättvist resultat om jag endast fokuserar på just *antalet* ord. Jag fokuserar istället på att redogöra för hur stor den procentuella skillnaden är mellan manliga och kvinnliga personbeskrivningar, med fokus på de tre semantiska kategorierna. På så vis får jag ett mer rättvist och jämförelsebart underlag. Genom att fördela orden i tabeller efter dess frekvens ges en mer begriplig översikt (Wray m.fl. 1998:256).

I tabell 5 nedan redovisas hur många ord som totalt förekommer i materialet samt hur stor andel unika ord som förekommer i varje semantisk kategori. Siffrorna inom parentes redovisar antalet *totalt* förekommande ord, inte enbart de unika orden.

Tabell 5: Resultat av den totala summan unika respektive förekommande personbeskrivande ord indelade i semantiska kategorier.

	Känslor	Psykiska egenskaper	Fysiska egenskaper	Totalt	%
Manliga personbeskrivande ord	20 (74)	45 (72)	8 (17)	73 (163)	61,9 % (63,7 %)
Kvinnliga personbeskrivande ord	14 (43)	26 (43)	5 (7)	45 (93)	38,1 % (36,3 %)
Totalt	34 (117)	71 (115)	13 (24)	118 (256)	100,0 % (100,0 %)
%	28,9 % (45,7 %)	60,1 % (44,9 %)	11,0 % (9,4 %)	100 % (100,0 %)	

I de tio undersökta barnböckerna förekommer totalt 256 personbeskrivande ord och 118 av dem är unika ord. I kategorin *känslor* förekommer totalt 117 personbeskrivande ord och 34 av dem är unika ord (vilket utgör 28,9 % (45,7 %) av det totala antalet ord). I kategorin *psykiska egenskaper* förekommer totalt 115 personbeskrivande ord och 71 av dem är unika ord (vilket utgör 60,1 % (44,9 %) av det totala antalet ord). I kategorin *fysiska egenskaper* förekommer totalt 24 personbeskrivande ord och 13 av dem är unika ord (vilket utgör 11,0 % (9,4 %) av det totala antalet ord). Det förekommer totalt 163 personbeskrivande ord som beskriver manliga personer och 73 av dem är unika ord (vilket utgör 61,9 % (63,7 %) av det totala antalet ord). Det förekommer totalt 93 personbeskrivande ord som beskriver kvinnliga personer och 45 av dem är unika ord (vilket utgör 38,1 % (36,3 %) av det totala antalet ord).

5.1 Beskrivande ord för manliga personer

I tabell 6 nedan presenteras de manliga personbeskrivningarna uppdelat i de tre semantiska kategorierna samt ordens respektive värdeladdning. Siffrorna inom parantes anger antal gånger ordet nämns. Om ingen siffra anges förekommer ordet endast en gång.

Tabell 6: Resultat av personbeskrivande ord för manliga personer, samt ordens värdeladdningar.

KÄNSLOR	PSYKISKA EGENSKAPER	FYSISKA EGENSKAPER
Glad (15) +	Ensam (5) -	Smutsig (7) -
Arg, sur, rasande, ilsken (9) -	Säker (4) +	Stor (3)
Ledsen (8) -	Stark (4) +	Ren (2) +
Generad (6) -	Modig (4) +	Fånig -
Rädd (5) -	Törstig (3) -	Blek -
Förvirrad (4) -	Tuff (3) +	Vattenkammad
Häpen, förvånad (4)	Trött (3) -	Kortklippt
Nervös (3) -	Tyst (3) -	Okammad
Orolig (3) -	Imponerande (2) +	
Nöjd (2) +	Kall (2) -	
Hoppfull (2) +	Sträng (2) -	
Lycklig (2) +	Fundersam (2)	
Irriterad (2) -	Skyldig (2) -	
Förskräckt (2) -	Lögnare (2) -	
Förtvivlad (2) -	Fumlig -	
Lättad +	Sammanbiten -	
Bedrövad -	Bestämd +	
Förälskad +	Försvarande +	
Tom -	Trotsig -	
Äcklad -	Varnande -	
	Snäll +	
	Osäker -	
	Hotfull -	
	Dum -	
	Orkeslös -	
	Darrig -	
	Sömnig -	
	Pirrig -	
	Nyfiken +	
	Upphetsad	
	Misslyckad -	
	Smart +	
	Mätt +	
	Tveksam -	
	Anklagande -	
	Optimist +	
	Envis	
	Vanlig	
	Grubblande -	
	Koncentrerad +	
	Okoncentrerad -	
	Ivrig	
	Lysande +	
	Nonchalant -	
	Ostyrig -	
Totalt:	20 (74) ord	8 (17) ord
Andel:	27,4 %	11,0 %

I den första semantiska kategorin *känslor* finns totalt 20 ord som förekommer en eller flera gånger i texterna. I den semantiska kategorin *psykiska egenskaper* finns totalt 45

ord som förekommer en eller flera gånger i texterna. I kategorin *fysiska egenskaper* finns totalt 8 ord som förekommer en eller flera gånger i texterna.

Orden som beskriver de manliga personerna fördelas vidare på de tre semantiska kategorierna *känslor*, *psykiska egenskaper* samt *fysiska egenskaper* på 27,4 %, 61,6 % respektive 11,0 %. Den största andelen av de personbeskrivande orden hamnar alltså under kategorin *psykiska egenskaper* och en relativt liten andel hamnar under kategorin *fysiska egenskaper*.

Tabell 7: Procentuell fördelning av värdeladdade ord för beskrivningar av manliga personer.

Värdeladdning	%
+	28,8 %
-	56,1 %
+/-	15,1 %

Totalt förekommer, som framgår i tabell 7 ovan, 28,8 % positivt laddade ord och 56,1 % negativt laddade ord. 15,1 % av orden är neutralt laddade.

5.2 Beskrivande ord för kvinnliga personer

I nedanstående tabell presenteras de ord som beskriver de kvinnliga huvudkaraktärerna i böckerna samt ordens respektive positiva eller negativa laddning. Siffrorna inom parantes anger antal gånger ordet nämns och om ingen siffra anges förekommer ordet endast en gång.

Tabell 8: Resultat av personbeskrivande ord för kvinnliga personer, samt ordens värdeladdningar.

	KÄNSLOR	PSYKISKA EGENSKAPER	FYSISKA EGENSKAPER
	Glad (8) +	Ensam (7) -	Äcklig (3) -
	Arg, sur, förbannad, ursinnig (8) -	Modig (4) +	Fin +
	Orolig (5) -	Trött (3) -	Lätt
	Rädd (4) -	Fundersam (2) -	Svettig -
	Kär (3) +	Knäpp (2) -	Stor
	Irriterad (3) -	Kall (2) -	
	Ledsen (2) -	Tyst (2) -	
	Förvirrad (2) -	Hjälte (2) +	
	Nervös (2) -	Protesterande (2)	
	Förvånad (2)	Aktiv +	
	Skräckslagen	Orörlig -	
	Mållös	Kraftlös -	
	Förväntansfull +	Envis	
	Känslig -	Bra +	
		Ovillig -	
		Elak -	
		Inställsam +	
		Hjälpsam +	
		Schysst +	
		Cool +	
		Fel -	
		Skrockfull -	
		Negativ -	
		Säker +	
		Osäker -	
		Galen -	
Totalt:	14 (43) ord	26 (43) ord	5 (7) ord
Andel:	31,1 %	57,8 %	11,1 %

I den första semantiska kategorin *känslor* finns totalt 14 ord som förekommer en eller flera gånger i texterna. I den semantiska kategorin *psykiska egenskaper* finns totalt 26 ord som förekommer en eller flera gånger i texterna. I kategorin *fysiska egenskaper* finns totalt 5 ord som förekommer en eller flera gånger i texterna.

Orden som beskriver de kvinnliga personerna fördelas vidare på de tre semantiska kategorierna *känslor*, *psykiska egenskaper* samt *fysiska egenskaper* på 31,1 %, 57,8 % respektive 11,1 %. De flesta orden hamnar under den tyngsta kategorin *psykiska egenskaper* och en relativt liten del hamnar under kategorin *fysiska egenskaper*.

Tabell 9: Procentuell fördelning av värdeladdade ord för beskrivningar av kvinnliga personer.

Värdeladdning	%
+	28,9 %
-	57,8 %
+/-	13,3 %

Totalt förekommer 28,9 % positivt laddade ord och 57,8 % negativt laddade ord. 13,3 % av orden är neutralt laddade.

6. Analys och diskussion

Syftet med denna studie var att se hur kvinnliga respektive manliga huvudpersoner språkligt gestaltas, ur ett genusperspektiv. Mitt material bestod av tio olika barnböcker utgivna mellan 2002 och 2012. Jag tittade närmare på de personbeskrivande orden vilka jag sedan kategoriserade i tre olika semantiska grupper. Därefter delade jag även in orden utifrån deras respektive positiva, negativa eller neutrala värdeladdning.

I min studie kan jag först och främst dra två viktiga slutsatser:

- **Ingen skillnad** mellan manliga och kvinnliga personbeskrivande ord baserat på de vanligast förekommande orden i varje semantisk kategori.
- **Skillnad** mellan manliga och kvinnliga personbeskrivande ord baserat på *alla* förekommande orden i varje semantisk kategori.

Tittar man på de vanligast förekommande orden i varje semantisk kategori, finner man alltså ingen större skillnad mellan ord som beskriver manliga respektive kvinnliga personer. Tittar man däremot på *alla* förekommande personbeskrivande ord kan man se en skillnad mellan ord som beskriver manliga respektive kvinnliga personer, vilket jag återkommer till i avsnitt 6.1. Följande slutsats kan jag dra utifrån de ord som förekommer mest (de vanligaste personbeskrivande orden):

Turner-Bowker menade att de manliga karaktärerna beskrivs som mer ”maskulina” än de kvinnliga karaktärerna. Detta kan jag inte se spår av i min undersökning, om jag drar slutsatser utifrån vilka ord som förekommer mest, de ord som är vanligast för manliga

respektive kvinnliga personer. Utifrån den synvinkeln beskrivs manliga och kvinnliga personerna istället som relativt lika. I denna studie beskrivs manliga personer som *glada, ensamma* och *smutsiga*. De kvinnliga beskrivs som *glada, ensamma* och *äckliga*. Dessa är de *vanligast förekommande* beskrivande orden för manliga och kvinnliga personer, med det vanligast förekommande ordet ur varje semantisk kategori. Man kan alltså i min studie dra slutsatsen att det inte finns någon betydande skillnad mellan dem.

6.1 De semantiska kategorierna

Det är viktigt att se om det finns en skillnad på de personbeskrivande orden ur en genusaspekt, då man bortser från vilka ord som är mest förekommande i varje semantisk kategori. Kan man se någon skillnad om man studerar *alla* förekommande ord och inte endast de vanligaste orden? Ja, det kan man i min studie och det redogör jag för i detta avsnitt.

Tidigare forskning har visat att det finns en tydlig skillnad mellan manligt och kvinnligt i barnböcker. Exempelvis pekar Eilards studie av barnböcker från 1960-talet på att ”flickorna är sociala, ömsinta och omhändertagande” och att ”pojkar framställs som tuffare, men lojala” (Eilard 2008:165). Jag kan se att böckerna i Eilards undersökning från 60-talet har vissa likheter med de böcker jag har analyserat från 2000-talet men störst är dock likheterna mellan mina analyserade böcker och Eilards böcker från 2000-talet. Där upplevs pojkar som mer mjuka och känslösa (empatiska). Det finner jag spår av i böckerna som jag har analyserat. Även i min studie upplevs pojkar alltså som mer empatiska och känslösa:

För de ord som beskriver de manliga personerna förekommer i kategorin *känslor* bland annat orden *ledsen, generad, rädd, förvirrad, nervös* och *orolig*. Det vill säga ord som beskriver ängslan och oro av något slag. Motsvarande ord för de personbeskrivningar som beskriver kvinnliga personer är *orolig, rädd, ledsen, förvirrad, nervös* och *känslig*. Dessa ord för ängslan och oro förekommer alltså i lika stor utsträckning hos personbeskrivningar för manliga personer som för kvinnliga personer. Vissa ord som endast förekommer en gång (t.ex. för manliga personer: *lättad*, för kvinnliga personer: *mållös*) ser jag som slumpmässiga. De orden skulle lika gärna kunna bytas ut mot andra ord. Här är det alltså slumpen som har avgjort att just dessa ord förekommer som

personbeskrivande ord i böckerna och har inte någon betydelse i ett större sammanhang. Ord som indelats i kategorin *känslor* är procentuellt sett nästan lika många för manliga och kvinnliga personer: 27,4 % respektive 31,1 % (vilket jag avrundar till en tredjedel vardera). Det vill säga att pojkar och flickor beskrivs som lika känslomässiga. I Nikolajevas (2004) lista över typiska kvinnliga och manliga egenskaper som traditionella stereotyper beskrivs flickor som emotionella och sårbara. Pojkar beskrivs däremot som känslolokalla i Nikolajevas studie. Detta stämmer alltså *inte* överens med resultatet i min studie som istället tyder på en mer jämn fördelning av ord som beskriver känslor. I de barnböcker jag använt mig av i min studie beskrivs alltså pojkar som lika emotionella och sårbara som flickorna.

Intressant är att i Nikolajevas lista beskrivs pojkar som skyddande. I kategorin *psykiska egenskaper* för personbeskrivningar som beskriver manliga personer finner man flera ord för dessa egenskaper: *stark, modig, försvarande, varnande*, etc. För flickor är ord som beskriver liknande egenskaper enbart följande: *modig, hjälte*. Här instämmer mitt resultat med Nikolajevas studie. Pojkarna beskrivs alltså som skyddande, medan flickor inte beskrivs på detta sätt i lika stor utsträckning. Flickorna är enligt Nikolajeva omtänksamma och omsorgsfulla. I kategorin *psykiska egenskaper* för ord som beskriver kvinnliga personer finner man bland annat orden *hjälpssam* och *schysst* samtidigt som man hos pojkar inte finner ett enda ord som beskriver den här typen av psykisk egenskap. Även på den här punkten överensstämmer Nikolajevas lista därmed med resultatet i min studie. Kvinnliga personer beskrivs alltså som mer omtänksamma och omsorgsfulla än de manliga personerna.

För pojkarna i böckerna förekommer fler ord totalt sett för *fysiska egenskaper* än flickorna (17 ord beskriver fysiska egenskaper hos pojkar och endast 7 ord beskriver fysiska egenskaper hos flickor, procentuellt sett är dock dessa siffror lika hos båda de biologiska könen: ungefär 10 %). Vad beror detta på? Är det viktigare att i större utsträckning beskriva pojkarnas än flickornas utseende? Turner-Bowker (1996:473) presenterar i sin lista *fet, tjock, stor* som konkreta ord för utseendebeskrivningar för pojkar. För kvinnor är motsvarande *vacker* och *söt*. Pojkar beskrivs i min studie som *smutsiga* och flickor som *äckliga*, ord som ingår i samma semantiska fält, och alltså inte skiljer sig åt. Däremot finner jag i samma kategori, hos de manliga karaktärerna, ord som beskriver hår (*vattenkammad, kortklippt, okammad*), medan man inte finner något

ord som beskriver kvinnliga karaktärer inom samma semantiska fält (ord som beskriver hår). Detta är det mest intressanta i den här kategorin. Flickor beskrivs här mer utifrån en helhetsbild (*äcklig, fin*), medan pojkar i större utsträckning alltså beskrivs utifrån detaljer i sitt utseende.

6.2 De traditionella genusstereotyperna

Utifrån resultatet i min studie kan jag se att de barnböcker jag har analyserat följer de traditionella genusstereotyperna vi har om manligt och kvinnligt: nämligen att pojkar beskrivs som skyddande och flickorna som omtänksamma och omsorgsfulla. Däremot kan man se en viss utjämning av skillnaderna: I böckerna som jag har analyserat som alla är utgivna efter 2002 kan man se en tydlig skillnad från böckerna som Eilard använde i sin studie från 60-talet. Detta kan bero på att de senaste årtiondenas ständigt aktuella jämställdhetsdiskussioner har bidragit till en nedtonad skillnad mellan genusbeskrivningar. Då menar jag speciellt i barnböcker, eftersom det är om dessa min studie handlar om. Som författare vill man förmodligen inte bidra till en förstärkning av skillnaderna mellan manligt och kvinnligt mer än nödvändigt. Jag kan alltså utifrån resultatet i min undersökning se tendenser till ett utjämnande av de manliga och kvinnliga personbeskrivningarna i förhållande till de traditionella genusstereotyperna. Detta kan alltså ses som ett steg på väg i fråga om jämställdhet.

Som tidigare nämnts i avsnitt 6.1 finns vissa skillnader mellan hur manliga och kvinnliga personer beskrivs. Flickorna beskrivs till exempel som mer omtänksamma och omsorgsfulla än pojkarna som i sin tur beskrivs som mer skyddande än flickorna. Dessa kan tolkas ur ett genusperspektiv. Nikolajevas lista visar hur stereotypa män, kvinnor, pojkar och flickor ”bör” se ut om de ska överrensstämma med de föreställningarna vi har om manligt och kvinnligt. Här stämmer alltså mitt resultat in på flera punkter. Däremot finns det en punkt på Nikolajevas lista där mitt resultat avviker. Det är punkten om att pojkar beskrivs som känslökalla och hårda. Min studie visar alltså på motsatsen: även pojkar beskrivs som emotionella och fulla av känslor. Vad beror detta på? Nikolajevas lista omfattar även hur män och kvinnor (vuxna personer) beskrivs i böcker. Det finns en möjlighet att pojkar och flickor, det vill säga barn, beskrivs som mer känslomässigt lagda än vuxna personer och att det är där man finner förklaringen.

6.4 Värdeladdade ord

När det handlar om positivt och negativt laddade beskrivningar av personer finns inte någon betydande skillnad. Det skiljer några enstaka procentenheter mellan de biologiska könen, men den skillnaden handlar snarare om att slumpen har avgjort att det i just dessa barnböcker förekommer några enstaka fler negativt laddade personbeskrivningar för kvinnliga personer. Denna slutsats drar jag eftersom det handlar om så pass få ord och att så få ord inte kan representera barnlitteratur i helhet (Wray m.fl. 1998:257).

Den lilla gruppen *fysiska egenskaper* innehåller en blandning av positivt och negativt laddade ord för både flickor och pojkar. Flera av orden är neutrala ord. Det man kan se vid en överblick är att beskrivningarna av de manliga karaktärerna innehåller fler neutrala ord av de kvinnliga karaktärerna.

Det man överlag kan se angående positivt och negativt laddade ord är att negativt laddade ord förekommer i större utsträckning än positivt laddade ord. Detta gäller beskrivningar av både pojkar och flickor. Vid en grov avrundning finner man att ungefär en tredjedel av orden är positivt laddade och ungefär två tredjedelar av orden är negativt laddade. Hur kommer då det sig? Min teori är att man som läsare uppfattar ett normaltillstånd som positivt. Författaren behöver då inte uttrycka de positiva orden i lika hög grad som de negativa orden. Kontentan är alltså att om författaren vill uttrycka en negativ känsla eller ett negativt tillstånd, måste denne explicit uttrycka detta för att förmedla det negativa.

6.5 De enskilda böckerna

Turner-Bowkers (1996) menar att kvinnliga karaktärer ofta beskrivs som arga, vilket man också finner exempel på. I boken *Långt ifrån cool* beskrivs den kvinnliga huvudpersonen med bland annat följande ord: *sur, känslig, orolig, tyst* och *fel* (övriga ord som beskriver samma person är *fin, cool, hjälte* och *svettig*). Större delen av orden som beskriver denna flicka beskriver en person som är osäker och emotionell. Den här boken följer alltså Nikolajevas lista över hur flickor typiskt beskrivs i böcker. I boken *Vilddjuret vaknar* följer författaren samma spår och beskriver sin kvinnliga huvudperson i de första två kapitlen som *rädd, tyst* och *fundersam*. Skillnaden är att i den här boken vänder handlingen och i slutet beskrivs den kvinnliga huvudpersonen

som *ursinnig, ilsken, irriterad, förbannad, arg* och *modig*, vilket alltså överensstämmer med Turner-Bowkers teori om att kvinnliga karaktärer ofta beskrivs som arga. I boken *Förvandlad* beskrivs den manliga huvudpersonen bland annat som *generad, förvirrad, ledsen* och *tyst*. Beskrivningarna av den här pojken utgörs alltså av ord som beskriver en osäker och emotionell person. Den här boken är alltså ett exempel på att Nikolajevas resultat (där pojkar beskrivs som känslökalla) inte alltid stämmer.

Nilson (2010) menar att flickor ofta beskrivs som individer med mycket skinn på näsan men när det gäller att göra slag i sak blir de passiva i sina handlingar. Hourihan (1997) å andra sidan menar ju att för att en kvinnlig karaktär ska betraktas som en hjälte så måste hon karaktäriseras med fler ”manliga” egenskaper. I den första delen av boken *Kompisboken* beskrivs den kvinnliga huvudkaraktären med orden *fundersam* och *ensam*. I den sista delen av boken försvarar hon bokens andra huvudperson (som är manlig) inför sina kompisar. Då beskrivs hon istället med orden *hjälpssam, inställsam, arg* och *envis*. Här framstår den kvinnliga huvudpersonen som aktiv, inte som passiv (som enligt Nikolajeva (2004) är en manlig egenskap). Hon protesterar mot orättvisan och ställer upp för sin manliga kamrat, alltså stämmer inte Nilsons övergripande teori med handlingen och utvecklingen i den här boken, vilket är mycket intressant.

7. Avslutning

I avsnitten nedan presenterar jag mina förslag och idéer till vidare forskning inom området samt ger en sammanfattning av min studie.

7.1 Vidare forskning

Intressant i min studie är att den är vinklad ur ett rent språkvetenskapligt perspektiv baserat på en kvantitativ metod. Jag har undersökt personbeskrivande ord och sedan sammanställt dem för att få tillräckligt med data att undersöka. Vad som skulle kunna göras är en studie med en mer litterär vinkling baserat på en mer kvalitativ metod, där även indirekta beskrivningar av personerna tas med i undersökningen och där man kan se hur huvudkaraktärerna i böckerna beskrivs i ett större sammanhang. Då krävs en större öppenhet för tolkning och även en passande modell för en litteraturvetenskaplig textanalys.

7.2 Sammanfattning

Syftet med det här arbetet var att undersöka hur huvudkaraktärerna i tio barnböcker rent språkligt gestaltas ur ett genusperspektiv i en jämförelse med de traditionella stereotyperna för vad som anses manligt respektive kvinnligt. I studien undersöktes även likheter och skillnader mellan positivt och negativt laddade ord ur ett genusperspektiv. Metoderna för undersökningen gick ut på att först dela in de personbeskrivande orden i barnböckerna i tre olika semantiska kategorier: *känslor*, *psykiska egenskaper* och *fysiska egenskaper*. Sedan gavs orden en positiv eller negativ laddning.

Baserat på de *vanligast* förekommande orden finns ingen skillnad mellan beskrivningar av manliga och kvinnliga huvudpersoner. Baserat på *alla* förekommande personbeskrivande ord finns dock en skillnad mellan ord som beskriver manliga och kvinnliga huvudpersoner. Resultatet följer de traditionella genusstereotyperna vi har om manligt och kvinnligt: nämligen att pojkar beskrivs som skyddande och flickorna som omtänksamma och omsorgsfulla. Denna skillnad tyder dock på en mer jämställd situation, jämfört med studier av barnböcker från 1960-talet. Två tredjedelar av de personbeskrivande orden är negativt laddade. Jag kunde inte se någon skillnad mellan positiva och negativa laddningar på orden i en jämförelse mellan manliga och kvinnliga personbeskrivningar. De stereotypa beskrivningarna av manliga och kvinnliga personer överensstämmer även med vissa av huvudkaraktärerna i de enskilda böckerna.

Referenslista

Primärlitteratur

- Angerborn, Ingelin 2011: *Rum 213*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Dahlin, Petrus 2011: *Skogens systrar*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Hallberg, Lin 2012: *Kompisboken*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Hellberg, Hans-Eric 2002: *Älskar, älskar inte*. Stockholm: Lind & Co AB
- Johnsson, Mattias 2009: *Vildjuret vaknar*. Umeå: Järnringen förlag
- Lilleste, Lena 2006: *Kidnappare på nätet*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Melin, Mårten 2011: *Förvandlad*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Olsson, Ingrid 2009: *Långt ifrån cool*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Yngve, A.R. 2011: *Supermobilen*. Enskede: Wela förlag
- Zak, Monika 2007: *Alex Dogboy*. Bromma: Opal

Sekundärlitteratur

- Bolander, Maria 2005: *Funktionell svensk grammatik*. Stockholm: Liber AB
- Edlund, Ann-Catrine m.fl. 2007: *Språk och kön*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag
- Eilard, Angerd 2008: *Modern, svensk och jämställd. Om barn, familj och omvärld i grundskolans läseböcker 1962-2007*. Diss. Malmö: Malmö Högskola
- Elib: Stadsbiblioteket i Halmstad: <http://www.elib.se/library/default.asp?lib=41> (hämtad 2012-11-28).
- Frih, Anna-Karin & Söderberg, Eva (red.) 2010: *En bok om flickor och flickforskning*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Hirdman, Yvonne 2001: *Genus – om det stabila föränderliga former*. Lund: Liber AB
- Hourihan, Margery 1997: *Deconstructing the hero. Literary theory and children's literature*. Routledge
- Kåreland, Lena 1994: *Möte med barnboken*. Stockholm: Natur och kultur.
- Nikolajeva, Maria 2004: *Barnbokens byggklossar*. Studentlitteratur AB
- Nilsson, Maria 2010: *Från Gossip Girl till Harry Potter. Genusperspektiv på ungdomslitteratur*. Lund: BTJ Förlag
- Turner-Bowker, Diane 1996: *Gender stereotyped descriptors in children's books. Does "Curious Jane" exist in the literature?*, Sex Roles 35, s. 461-488
- Wray, Alison m.fl. 1998: *Projects in linguistics. A practical guide to researching language*. London: Arnold.